

Bartosz Pasternski¹

Sprawozdanie z konferencji naukowej „Modernizacja gospodarcza czasów transformacji ustrojowej”, Rzeszów, 18 marca 2021 r.

Realizacja projektu naukowego „W drodze ku modernizacji. Niepodległa Polska i wolni Polacy w XIX–XXI wieku” pomimo obostrzeń pandemicznych postępuje zgodnie z założonym planem i właśnie poszerzyła się o kolejne ważne ogniwo wzbogacające wiedzę o procesach unowocześniania polskiej gospodarki. W marcu 2021 r. na Uniwersytecie Rzeszowskim odbyła się czwarta konferencja z cyklu „Oblicza polskiej modernizacji” zorganizowana przez Kolegium Nauk Humanistycznych Uniwersytetu Rzeszowskiego w ramach tego ważnego przedsięwzięcia naukowego. W związku z sytuacją epidemiczną oraz podjętymi działaniami zapobiegającymi rozprzestrzenianiu się wirusa SARS-CoV-2 konferencja przebiegała w trybie zdalnym na platformie internetowej Zoom.

Oficjalnego otwarcia konferencji dokonał Prorektor Kolegium Nauk Humanistycznych Uniwersytetu Rzeszowskiego, prezes Polskiego Towarzystwa Historii Gospodarczej, kierownik Zakładu Historii Gospodarczej i Społecznej Instytutu Historii UR prof. dr hab. Paweł Grata, który powitał zgromadzonych uczestników w osobach historyków gospodarczych i ekonomistów z wielu ośrodków akademickich całego kraju. Wyraził radość z zorganizowania kolejnej konferencji w formule on-line mimo wciąż trudnej sytuacji epidemicznej w całym kraju. Poinformował też o ukazaniu się drugiego już tomu z serii „Biblioteka Polskiej Modernizacji”. Na koniec życzył udanych obrad i owocnych dyskusji.

¹ Mgr Bartosz Pasternski, doktorant w Instytucie Historii, Kolegium Nauk Humanistycznych, Uniwersytet Rzeszowski, al. Rejtana 16c, 35-959 Rzeszów, e-mail: ba-pa@wp.pl, nr ORCID: 0000-0003-4727-890X.

Po oficjalnym otwarciu rozpoczęły się obrady plenarne. W pierwszej sekcji, zatytułowanej „Modernizacja – teoria i praktyka”, moderatorem był pełnomocnik Prorektora Kolegium Nauk Humanistycznych Uniwersytetu Rzeszowskiego do spraw organizacji i współpracy międzynarodowej dr Jarosław Kinal. Wystąpienia badaczy zainaugurował referat dra hab. prof. SGH Jacka Luszniwicza ze Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie pt. *Koncepcje modernizacji gospodarczej w poglądach polskich ekonomistów lat 80*. Na początku swojego wystąpienia prelegent zaznaczył, że rząd Tadeusza Mazowieckiego dysponował już programami ekonomicznymi opracowanymi w środowisku Solidarności. W rządzie pierwszego premiera III Rzeczypospolitej ścierały się zasadniczo dwie koncepcje reform gospodarczych: prof. Leszka Balcerowicza oraz prof. Janusza Beksiaka. Wśród ekonomistów dominowały wówczas dwa podejścia: prokapitalistyczne oraz liberalne (neoliberalne). Prof. Luszniwicz wskazał, że pierwsze pomysły wprowadzenia reformy gospodarczej pojawiły się w 1978 r., jednak w rozważaniach polskich ekonomistów postulat reformy gospodarczej był utożsamiany ze zmianą systemu politycznego, co uniemożliwiało ich realizację w realiach bloku komunistycznego. Badacz omówił programy gospodarcze obozu socjaldemokratycznego i przedstawił poglądy prof. Tadeusza Kowalika. Na koniec zostały zaprezentowane postulaty środowiska liberałów gdańskich oraz środowiska krakowskiego.

Następnie dr Marian Zalesko z Uniwersytetu w Białymstoku przedstawił referat pt. *Podstawy teoretyczne transformacji gospodarczej*. Punktem wyjścia swojego wystąpienia prelegent uczynił wypowiedzi Edmunda Lipińskiego oraz Andrzeja Garczarka. Wyjaśnił definicje modernizacji w różnych aspektach znaczeniowych. Podkreślił, że w tamtych latach na świecie nie było kraju, który miałby doświadczenia w zakresie tak szerokiej transformacji. Badacz przedstawił główne problemy w pierwszych latach transformacji: przewyższenie marksistowskiego podejścia do gospodarki, dyskusje o prywatyzacji oraz spór o stabilizację rozwoju. Wprowadzenie systemu kapitalistycznego spowodowało napięcia w społeczeństwie oraz przemiany w funkcjonowaniu instytucji. Dr Zalesko zaznaczył, że wśród polskich ekonomistów wciąż toczy się debata na temat tego, czy proces transformacji został już zakończony, czy w dalszym ciągu trwa. W konkluzji referent wskazał, że przejście do gospodarki rynkowej było wzorowane na modelu funkcjonującym w Europie Zachodniej i charakteryzowało się szybkością reform.

Prof. dr hab. Wojciech Morawski ze Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie podjął zagadnienie pt. *Postawy antymodernizacyjne w Polsce – próba systematyzacji*. Zakreślił mapę podstawowych postaw

społecznych wobec modernizacji, wyróżniając jej zwolenników oraz przeciwników. Przeciwnicy zmian obawiali się przede wszystkim utraty bezpieczeństwa socjalnego, natomiast zwolennicy prowadzili spór o kształt modernizacji. Prof. Morawski omówił poglądy grupy reprezentującej modernizację liberalną (wdrożoną po 1989 r.) oraz grupy reprezentującej koncepcję nacjonalizmu gospodarczego. Wskazał, że ci drudzy nawiązywali do tradycji z okresu dwudziestolecia międzywojennego i postulowali zachowanie tradycyjnych wartości. Jak zaznaczył referent, niezależnie od poglądów zwolennicy modernizacji mieli na ogół krytyczne podejście do rządu Tadeusza Mazowieckiego. W konkluzji swojego wystąpienia prof. Morawski zajął się kwestią wzrostu dochodu narodowego w zestawieniu z innymi krajami europejskimi.

Przedostatnim prelegentem pierwszej części obrad był dr hab. prof. SGH Andrzej Zawistowski, który wygłosił referat pt. *Modernizacyjne aspekty procesu dochodzenia do integracji europejskiej (do 2004)*. Na wstępie zaznaczył, że proces integracji ze wspólnotą europejską stanowił realny przejaw zmian gospodarczych. Euroentuzjazm Polaków okazał się bowiem ważnym czynnikiem dokonanych przemian ekonomicznych. Przeciwnikami integracji europejskiej były przeważnie osoby poszkodowane przez zmiany transformacyjne. Prof. Zawistowski przedstawił też chronologię drogi do integracji. Ważną datę stanowił w niej rok 1992 – czas burzliwej debaty w parlamencie o umowie stowarzyszeniowej z Unią Europejską. Badacz scharakteryzował sytuację polityczno-ekonomiczną w latach 1993–1997 oraz głosy przeciwników eurointegracji. W końcowej części wystąpienia prelegent przedstawił również postulaty przeciwników integracji i ewolucję ich poglądów w kolejnych latach na przykładzie partii politycznych oraz stowarzyszeń. Zaprezentował też ówczesne pomysły na integrację regionu Europy Środkowo-Wschodniej.

Ostatnią prelegentką tej sekcji była dr hab. prof. UW Cecylia Leszczyńska z Uniwersytetu Warszawskiego, która przedstawiła referat pt. *Polski system bankowy po 2004 roku: stabilność i zaufanie*. Jak zaznaczyła, oba rzeczowniki mają fundamentalne znaczenie dla systemu bankowego. W obszarze refleksji badawczej prof. Leszczyńskiej znalazły się lata 2004–2018. W tym okresie przeprowadzono test odporności systemu gospodarczego. Natomiast lata 2008–2010 stanowiły trening stabilności bankowej w czasie kryzysu. Na podstawie tych doświadczeń zbudowano filary zasobności kapitałowej banków oraz przeprowadzono informatyzację i unowocześnienie usług bankowych. Prelegentka przedstawiła genezę Bankowego Funduszu Gwarancyjnego, a także omówiła rolę Narodowego Banku Polskiego w tworzeniu infrastruktury stabilizującej bezpieczeństwo depozytów. Po zakończonym wystąpieniu odbyła się

dyskusja na temat przedstawionych referatów. Poruszono m.in. zagadnienia poglądów gospodarczych wybranych ekonomistów i ich kontrowersyjnych wypowiedzi, a także ich oddziaływanie na nastroje społeczeństwa.

Sesja druga zatytułowana „Przemiany struktur gospodarczych” była moderowana przez dr hab. prof. Politechniki Wrocławskiej Adrianę Mertę-Staszczak. Rozpoczęła się od wystąpienia dra hab. prof. Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy Sławomira Kamosińskiego, który podjął zagadnienie *Eksplozja polskiej przedsiębiorczości jako czynnik modernizacji stosunków gospodarczych*. Wskazany problem badawczy dotyczył modernizacyjnej roli przedsiębiorców. Prelegent przedstawił poglądy ekonomisty Marca Fabera dotyczące roli inwestorów w modernizacji gospodarki. Wyjaśnił czynniki stosunków gospodarczych: wyrównanie sektorów gospodarczych, wzrost wartości firm, powstanie przedsiębiorstw rodzinnych, a także duże zaangażowanie kobiet w biznesie (na podstawie danych statystycznych). Jak zaznaczył, szczególnie często powstawały firmy rodzinne, nawiązujące do historycznego dziedzictwa polskiej przedsiębiorczości. Nową, dynamicznie rozwijającą się branżą okazał się sektor producentów gier komputerowych. Prof. Kamosiński wskazał na brak zaufania jako czynnik amodernizacyjny. W konsekwencji polski przedsiębiorca – jak dowodził referent – jest na ogół „samotnym wojownikiem”. Na zakończenie badacz przedstawił wpływ systemu podatkowego na działalność inwestorów.

W referacie dra Łukasza Dwilewicza ze Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie pt. *Umiędzynarodowienie polskiej gospodarki po 1989 roku* została poruszona problematyka stosunków gospodarczych z europejskimi partnerami. Referent wskazał, że na to pojęcie składa się przede wszystkim rachunek obrotów towarowych oraz rachunek inwestycji zagranicznych. Podstawowy warunek metodologiczny badań stanowi konieczność uwzględnienia cezury czasowej 2004 r. Prelegent zaprezentował m.in. dane dotyczące handlu zagranicznego na przełomie lat 1988/1989. 40% krajowego eksportu kierowano wówczas do krajów RWPG, a kolejne 40% do USA. Natomiast w 1992 nastąpiło odwrócenie tendencji – 70% eksportu przeznaczano już do krajów Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej oraz USA. Zmalał też udział krajów Europy Środkowo-Wschodniej w tym bilansie: 16% stanowił import towarów, a 15% eksport. Ożywienie kontaktów z Europą Wschodnią nastąpiło pod koniec lat 90. XX wieku. Jak wskazał prelegent, głównym odbiorcą polskiego eksportu była Republika Federalna Niemiec. W podsumowaniu zaznaczył, że kraj utrzymywał dodatni bilans handlowy z Unią Europejską, ale ujemny z resztą świata.

Dr Dariusz Grała z Instytutu Kliometrii i Badań nad Transformacją w Poznaniu przedstawił referat pt. *Republika „rzeczy używanych”. Polska w latach 1990–2004 jak wielki rynek wtórny dla wykorzystania kapitału, pracy i technologii przez przedsiębiorstwa*. Na początku swojego wystąpienia dokonał podziału zależności pomiędzy rynkiem pierwotnym a wtórnym w odniesieniu do czynników produkcji. Scharakteryzował też najważniejsze różnice pomiędzy rynkiem pierwotnym a wtórnym. Dr Grała porównał skalę wykorzystania kapitału z rynków pierwotnego i wtórnego. Wyjaśnił, na czym polegały zależności pomiędzy rynkiem pierwotnym i wtórnym w kontekście czynników produkcji. Przeanalizował tzw. ustawę Mieczysława Wilczka z 23 grudnia 1988 r. i jej wpływ na funkcjonowanie rynku wtórnego. W podsumowaniu zaznaczył, że średnie i duże przedsiębiorstwa w latach 1990–2004 wykorzystały siłę roboczą z rynku pierwotnego oraz nowoczesną technologię.

Ostatnim prelegentem w tej części był dr Robert Andrzejczyk z Uniwersytetu Rzeszowskiego z referatem pt. *Ekspansja międzynarodowych sieci hotelarskich w latach 1989–2018*. Zaprezentował początki rozwoju międzynarodowych systemów hotelowych w naszym kraju. Najpierw były one przeznaczone głównie dla zagranicznych turystów. Dr Andrzejczyk wskazał, że 1989 r. stanowił początek umiędzynarodowienia polskiego hotelarstwa. W tym roku powstał m.in. hotel Marriott w Warszawie. Zagraniczni inwestorzy podchodzi jednak ostrożnie do inwestowania w hotele. Ważnym wydarzeniem było wejście w 1997 r. przedsiębiorstwa Orbis S.A. na Giełdę Papierów Wartościowych. W 2000 r. Orbis zyskał strategicznego partnera, czyli firmę Accor. Kolejną cezurę stanowiła akcesja do Unii Europejskiej. Pojawiły się wtedy m.in. sieci Best Western, Radisson czy Intercontinental. Organizacja Euro 2012 (Mistrzostw Europy w piłce nożnej) przyczyniła się do powstania hoteli w segmencie 3- oraz 4-gwiazdkowych obiektów. W końcowej części swojego wystąpienia prelegent omówił stan rynku turystycznego w 2019 r. w przed wybuchem pandemii SARS-CoV-2 oraz powstanie Polskiego Holdingu Hotelowego. Po zakończeniu wystąpienia rozpoczęła się dyskusja, która dotyczyła przyjęcia w przyszłości przez Polskę waluty euro, obrotów handlu zagranicznego oraz roli Polskiego Holdingu Hotelowego.

Trzecia sesja, zatytułowana „Wymiary lokalne modernizacji”, była moderowana przez prof. dra hab. Pawła Gratę. Rozpoczęła się od wystąpienia dr hab. prof. Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu Reginy Pacanowskiej pt. *Regionalny wymiar modernizacji. Wybrane kierunki przemian w Wielkopolsce*. Jak zauważyła referentka, regionalny

wymiar procesów technologicznych jest ważny dla społeczności lokalnych, choć równocześnie stanowi element dyskusyjny w historiografii gospodarczej. W wymiarze statystycznym prof. Pacanowska wskazała na takie czynniki unowocześnienia, jak zmiana formy własności, przeobrażenia dokonane pod wpływem integracji europejskiej oraz pozyskania funduszy, a także proces transformacji bankowej. Wymiar regionalny modernizacji wiąże się zawsze z dziedzictwem przeszłości, zastanym położeniem oraz określonymi uwarunkowaniami. W tym znaczeniu Wielkopolska charakteryzowała się wysokim poziomem gospodarczym, samoorganizacyjnym i rozwiniętą siecią powiązań biznesowych. Dominującą rolę odgrywała aglomeracja poznańska i miasto Poznań, zaś najsłabszymi terenami pod względem rozwoju gospodarki okazały się zdaniem badaczki okolice Piły, Konina oraz Kalisza. W podsumowaniu prelegentka podkreśliła, że region ten był w ścisłej czołówce przemian, ale nakłady finansowe na badania i patenty okazały się niewystarczające.

Dr hab. prof. Politechniki Wrocławskiej Adriana Merta-Staszczak zaprezentowała zagadnienie pt. *Przemiany modernizacyjne we Wrocławiu po 1989 roku*. W roku wyjściowym 1989 infrastruktura miejska Wrocławia była wyeksploatowana i wymagała ciągłych napraw. Zakłady przemysłowe poddano transformacji, a część z nich nawet zlikwidowano. Miasto nie miało charakteru monofunkcyjnego. W konsekwencji w latach 90. XX w. nastąpił spadek liczby mieszkańców Wrocławia. Ponowny wzrost liczby mieszkańców odnotowano dopiero w 2010 r. Prof. Merta-Staszczak wskazała, że poziom modernizacyjny może być też mierzony dochodem narodowym, który wzrastał w regionie wrocławskim. Miasto stanowiło ważny ośrodek akademicki regionu. Rozbudowano w nim infrastrukturę dla studentów, odnotowano zwiększone zapotrzebowanie na usługi. Prelegentka omówiła główne procesy rewitalizacyjne miasta, począwszy od roku 1990 (o charakterze spontanicznym) po 2005 (już o charakterze długofalowym). Zatrudnienie w przemyśle sięgało 15%, a od 2005 nastąpił napływ nowoczesnych technologii. W zakończeniu badaczka wskazała te problemy, które wciąż wymagają dalszej pracy, czyli komunikację zbiorową oraz zanieczyszczenie powietrza.

W referacie dra hab. prof. Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie Krzysztofa Brońskiego pt. *Rozwój nowoczesnej gospodarki w mieście Krakowie po 1989 r.* została przedstawiona droga dynamicznego rozwoju miasta od 1989 r. do dzisiaj. Prelegent wykorzystał do tego dane z całego badanego okresu. Za niezwykle ważne uznał powstanie w wyniku transformacji ustrojowej instytucji samorządu, który przyczynił się do stworzenia nowego wizerunku miasta. Największym pracodawcą w początkowym okresie transformacji była Huta im. Tadeusza Sendzi-

mira, ale z czasem traciła ona na znaczeniu, ustępując miejsca innym gałęziom gospodarki. Prof. Broński wskazał na wzrost liczby mieszkańców miasta i znaczenie jego potencjału demograficznego jako ważnego czynnika rozwoju. W opisywanym okresie zwiększyła się zwłaszcza liczba studentów kształcących się w krakowskich uczelniach. Innym elementem charakterystycznym była przeprowadzka zakładów przemysłowych na obrzeża miasta, do szeroko rozumianej aglomeracji krakowskiej. Umożliwiło to rewitalizację terenów poprzemysłowych. Miasto osiągnęło drugi wynik po Warszawie pod względem rozwoju rynku nieruchomości biurowych.

Ostatnim prelegentem w tej części był dr hab. prof. Uniwersytetu Śląskiego Zygmunt Woźniczka z referatem pt. *Reformy w górnictwie węgla kamiennego w okresie transformacji*. Górnictwo węgla kamiennego stanowiło jedną z najważniejszych branż gospodarczych PRL-u. W porównaniu z wnioskami wynikającymi z wygłoszonych wcześniej referatów na temat zmian w innych częściach Polski transformacja na Górnym Śląsku okazała się bardzo bolesna dla regionu. Prof. Woźniczka przedstawił tezę o celowym niszczeniu górnictwa w latach 1989–2004. Po tym roku wskazał także na samolikwidację kopalń. W efekcie doszło do zmiany charakteru kraju z eksportera węgla kamiennego na jego importera. Zaznaczył, że był to jedyny taki przypadek na świecie. Prelegent wyraził pogląd, że proces likwidacji był powiązany z polityką rządu, np. za kadencji premiera Jerzego Buzka zlikwidowano 24 kopalnie węgla. Pracę straciło wtedy ok. 100 tys. osób. Wyjaśnił tezę o celowym niszczeniu górnictwa przez lobby z różnych krajów. Jego zdaniem paradoksem była likwidacja kopalń posiadających ceniony na rynku węgiel koksujący. Transformacja spowodowała degenerację miast oraz upowszechnienie się patologii społecznych oraz wzrost znaczenia ruchów radykalnych. Po wygłoszeniu referatu rozpoczęła się dyskusja, w której poruszono m.in. problem roli samorządu w procesie likwidacji kopalń, kwestię negatywnych skutków transformacji w regionie wielkopolskim oraz efekty wejścia kapitału zagranicznego.

Przedostatnią sesję pt. „Modernizacja rolnictwa” moderował dr hab. prof. Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy Sławomir Kamosiński. Wystąpienia rozpoczęły się od referatu dra hab. prof. Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu Tadeusza Janickiego pt. *Przemiany w rolnictwie do 2004 roku*. Zdaniem badacza lata 1989–2004 stanowiły okres ograniczonej modernizacji tej branży. Prof. Janicki zaznaczył, że nastąpiło wtedy przejście pomiędzy dwoma formami interwencyonizmu. Już same przemiany gospodarcze stanowiły szok dla rolników indywidualnych. Ponadto dużym ciosem dla branży było

pojawienie się zjawiska nożyc cenowych, które spowodowały głęboki spadek dochodów i pauperyzację wsi. Innym zagrożeniem był import zagranicznej żywności. Prelegent wskazał, że epicentrum biedy stanowiły wsie, w których istniały PGR-y, czyli swoisty bufor zmian systemowych. Referent dokonał omówienia dynamiki towarowej produkcji rolnej w cenach stałych. Zauważył, iż w latach 1989–2004 nastąpił np. stopniowy wzrost liczby ciągników. Ale ostatecznie w podsumowaniu wskazał, że modernizacja wsi w tym okresie była jednak ograniczona.

Dr Sylwia Straszak-Chandoha z Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu przedstawiła zagadnienie pt. *Proces likwidacji, zagospodarowanie i modernizacja majątków po państwowych gospodarstwach rolnych*. Ustawa z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi skarbu państwa stała się przedmiotem sporu wśród badaczy na temat tego, czy pozbawiła PGR-y szansy sprawdzenia się jako podmioty gospodarcze w warunkach gospodarki rynkowej. Likwidacja PGR-ów została omówiona na podstawie przesłanek: politycznych, społecznych i gospodarczych. Prelegentka zaprezentowała genezę powstania Agencji Nieruchomości Rolnych oraz omówiła kontrowersje narosłe wokół jej działalności. W praktyce – jak wskazała dr Straszak-Chandoha – niektóre PGR-y funkcjonowały do 1995 r. Dla mieszkańców wsi ich likwidacja miała rozległe skutki. Trudno im było się przestawić do funkcjonowania w nowych realiach gospodarczych. W konkluzji referentka postawiła pytanie badawcze o to, czy przyrost umaszynowania gospodarstw indywidualnych może świadczyć o modernizacji.

W dalszej kolejności dr hab. prof. Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu Lucyna Błażejczyk-Majka zaprezentowała referat pt. *Modernizacja rolnictwa polskiego na tle zmian wspólnej polityki rolnej UE*. Badaczka przedstawiła ewolucję definicji pojęcia modernizacji na przestrzeni drugiej połowy XX w. Wyjaśniła, jak tę kwestę rozumiały prof. Anna Wasilewska i prof. Katarzyna Duczkowska-Małysz. Omówiła też politykę rolną Unii Europejskiej od 1962 r. (porozumienia brukselskie), reformę McSharrego oraz reformę luksemburską z 2003 r. Prof. Błażejczyk-Majka dokonała również charakterystyki celów wspólnej polityki rolnej. Na podstawie danych statystycznych omówiła zmiany w strukturze polskich gospodarstw na tle gospodarstw unijnych. W podsumowaniu zaznaczyła, że krajowe rolnictwo w tym okresie poprawiło nieznacznie swoją pozycję rankingową w produkcji roślinnej oraz zwierzęcej.

Po tym wystąpieniu odbyła się dyskusja dotycząca rolnictwa i jego problemów w czasie transformacji. Dużym wyzwaniem – jak zauważyli badacze – była zwłaszcza walka z inflacją. Zainteresowaniem cieszyła

się także dyskusja dotycząca funkcjonowania państwowych gospodarstw rolnych w ramach gospodarki rynkowej.

Ostatnia, piąta sesja pt. „Transport i komunikacja” była moderowana przez dra hab. prof. Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu Tadeusza Janickiego. Tę część rozpoczął prof. dr hab. Janusz Kaliński ze Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie referatem pt. *Tworzenie sieci autostrad w Polsce po 1989 r.* Przedstawił najpierw stan wyjściowy w dróg w 1989 r. – długość autostrad w kraju (porozrzuconych w różnych regionach) wynosiła wówczas zaledwie 257 km. Początkowo prace modernizacyjne polegały na unowocześnianiu poniemieckich odcinków. Prof. Kaliński przedstawił postulat EWG, z którego wynikało, że autostrada jest konieczna do uzyskania rozwoju gospodarczego. Omówił także plan budowy autostrad – A1, A2, A4, które uzyskały ostatecznie status strategiczny dla rozwoju kraju. Zarysował problematykę dotyczącą finansowania drogowych inwestycji w systemie koncesyjnym oraz budżetowym. Zaakcentował rolę Krajowego Funduszu Drogowego w tych przedsięwzięciach. W rezultacie tych wszystkich działań w roku 2019 nasz kraj posiadał 1712 km autostrad, co zapewniło mu 9. miejsce w rankingu Unii Europejskiej.

Następnie dr Dawid Keller z Muzeum w Chorzowie przedstawił zagadnienie pt. *Stracona dekada? Modernizacja PKP w latach dziewięćdziesiątych XX wieku.* W referacie poruszona została rola transportu kolejowego w okresie transformacji. Badacz dokonał omówienia ustawy z dnia 27 kwietnia 1989 r. o przedsiębiorstwie państwowym „Polskie Koleje Państwowe”. Jak zauważył, kolejne nowelizacje ustawy w latach 1992–1993 wstrzymały dotowanie przewozów pasażerskich. W 1998 r. nastąpiło mocne ograniczenie połączeń osobowych, co wynikało z braku efektywnego systemu finansowania. Zaprezentował także wpływ ustawy z dnia 8 września 2000 r. o komercjalizacji i restrukturyzacji przedsiębiorstwa państwowego Polskie Koleje Państwowe. Systematyczne zamykanie kopalni węgla kamiennego i innych zakładów spowodowało kolejny spadek masy przewozowej. Kontrowersje wzbudziła też rezygnacja z przewozów rozproszonych, mimo chęci dalszego korzystania z tej formy przewozów przez małe i średnie zakłady przemysłowe. Dyskusyjne zdaniem dra Kellera było również układanie rozkładów jazdy pociągów osobowych, które odbiegały od zapotrzebowania mieszkańców. Brak inwestycji w tabor oraz słaba oferta przewozowa powodowały odpływ pasażerów i przyczyniły się do szybkiej motoryzacji kraju.

Dr hab. Hubert Wilk, prof. Instytutu Historii Polskiej Akademii Nauk w Warszawie, wygłosił referat pt. *U progu przełomu. Polski przemysł motoryzacyjny w obliczu wyzwań nowej rzeczywistości ekonomicznej,*

politycznej i społecznej. Badacz przedstawił fazy rozwoju przemysłu motoryzacyjnego w Polsce. Najtrudniejszy okres dla tej branży przypadł na lata 80. XX w., co było spowodowane szokiem naftowym. W 1982 r. podjęto próby unowocześnienia tej branży poprzez zmianę elementów produkcji, które zakończyły się jednak niepowodzeniem. Dużą przeszkodę w rozwoju stanowiło zapóźnienie w dziedzinie mechanizacji. Referent scharakteryzował starania Fabryki Samochodów Osobowych w Warszawie o partnera strategicznego. Prowadzono rozmowy m.in. z firmami Daihatsu oraz Renault. W 1988 podpisano umowę z włoskim koncernem Fiat. Prof. Wilk wskazał, że po 1989 r. nastąpił 9–10-procentowy wzrost znaczenia przemysłu motoryzacyjnego. Zmiany dokonane w tym okresie zostały ocenione pozytywnie.

Jako ostatni wystąpił dr Jarosław Kinal z Uniwersytetu Rzeszowskiego z referatem pt. *Modernizacja systemu medialnego po 1989 roku.* Na wstępie omówił funkcjonowanie systemu medialnego w okresie PRL, który charakteryzował się cenzurą prewencyjną oraz koncesjonowaniem działalności. Były to charakterystyczne elementy systemu totalitarnego. W 1989 r. w ramach Okrągłego Stołu powstał podzespół do spraw środków masowego przekazu, gdzie omawiano podstawowe reformy. Następnie badacz wyjaśnił istotę i najważniejsze regulacje ustawy z dnia 29 maja 1989 r. o zmianie ustawy o kontroli publikacji i widowisk. 30 maja 1989 r. dokonano zmiany systemu prasowego z licencyjnego na rejestracyjny. Efektem tych zmian było zniesienie konieczności uzyskania zgody na wydawanie dziennika lub czasopisma. Referent zaakcentował, że ważną datą było wejście w życie ustawy z dnia 11 kwietnia 1990 r. o uchyleniu ustawy o kontroli publikacji i widowisk, wskutek czego zniesiony został system kontrolny prasy. Dr Kinal przedstawił genezę powstania w 1992 r. oraz kompetencje Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji. Opisał rolę RSW „Prasa-Książka-Ruch” oraz jej likwidację w 1990 r. Pokłosem tej likwidacji była m.in. lustracja czasopism. Powstały oddolne koncerny prasowe m. in. „Prószyński i S-ka”. Na rynek medialny weszły międzynarodowe koncerny, takie jak: Marquard, Ringer Axel Springer czy Bauer. W podsumowaniu prelegent wskazał na skutki zlikwidowania przywilejów oraz monopolistycznej pozycji Polskiej Agencji Prasowej.

Po wygłoszeniu ostatniego referatu konferencji odbyła się dyskusja poświęcona sytuacji kolei w latach 90. XX w., zaniechaniu działań ratunkowych w zakresie podtrzymania połączeń pasażerskich i towarowych, zbyt powolnej modernizacji szlaków kolejowych, a także tematu jakości produkcji i sytuacji gospodarczej w Polsce na przełomie lat 80. i 90. XX w. Poruszono również problematykę słabej innowacyjności

kadr. Zaznaczono, że kadra inżynierska miała dostęp do fachowej prasy specjalistycznej, obcojęzycznej. W trakcie dyskusji zasygnalizowano potrzebę zorganizowania kolejnej konferencji dotyczącej gospodarki okresu PRL-u, aby dokładnie przeanalizować przyczyny problemów gospodarczych.

Po tej szerokiej dyskusji poświęconej wielu kwestiom powiązanych z procesami modernizacyjnymi po 1989 r., osiągnięciom i porażkom w poszczególnych gałęziach gospodarczych prof. dr hab. Paweł Grata dokonał merytorycznego omówienia konferencji. Podziękował uczestnikom za udział w spotkaniach on-line oraz wszystkich dyskusjach, przekazał informacje dotyczące publikacji pokonferencyjnej i zaprosił zebranych do udziału w następnej sesji z cyklu „Oblicza polskiej modernizacji”, która tym razem koncentrować się będzie wokół tematu *Budowa nowoczesnego społeczeństwa po 1989 roku*.